

Automatiserat beslutsfattande inom förmånshandläggningen

Pensionsmyndighetens ställningstagande

De helautomatiserade beslut som Pensionsmyndigheten fattar inom förmånshandläggningen grundas inte på profilering i dataskyddsförordningens¹ mening.

Ställningstagandet innebär i dataskyddsrättsligt hänseende att Pensionsmyndigheten får fatta automatiserade beslut så länge reglerna i övrigt om personuppgiftsbehandling i dataskyddsförordningen och 114 kap. socialförsäkringsbalken, samt annan relevant reglering, följs.

Bakgrund

Enligt artikel 22.1 i dataskyddsförordningen är det som utgångspunkt förbjudet att fatta automatiserade beslut som innebär profilering.² Om en myndighet bryter mot förbudet kan det leda till sanktionsavgifter.

Pensionsmyndigheten fattar inom förmånshandläggningen en hel del beslut helt automatiserat. Som exempel kan nämnas beslut om att dra in en persons allmänna pension och vissa beslut om omräkning av bostadstillägg. Frågan är om någon eller några av dessa automatiserade beslut grundas på profilering.

Med *automatiserat beslut* menas beslut som fattas maskinellt, dvs. på teknisk väg, utan någon som helst mänsklig inblandning.³ Automatiserade beslut fattas vanligtvis av en datoralgoritm utifrån kriterier som tagits fram av människor. Algoritmen fattar inga självständiga beslut utan följer endast instruktioner som den har fått av en människa.

Profilering innebär att det automatiserade beslutet helt utgår från en automatiserad bedömning av en persons personliga egenskaper såsom arbetsprestation, ekonomisk situation, hälsa eller pålitlighet. Bedömningen av en persons personliga egenskaper eller beteendemönster ska ha som syfte att placera in personen i en viss kategori eller grupp.

Ett exempel på ett automatiserat beslut är att utfärda fortkörningsböter enbart utifrån bevis från fartkameror. Beslutet att utfärda fortkörningsböter blir ett

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

² Eftersom det saknas praxis från EU-domstolen är det något oklart om artikeln innebär ett förbud mot allt automatiserat beslutsfattande eller bara sådana automatiserade beslut som innebär profilering. De flesta, däribland regeringen, anser att bestämmelsen endast omfattar profileringsbaserade beslut. Det är i princip bara Integritetsskyddsmyndigheten (och andra EU-länders dataskyddsmyndigheter) som tolkar bestämmelsen som ett förbud mot allt automatiserat beslutsfattande. Pensionsmyndigheten utgår från regeringens bedömning.

³ Se till exempel prop. 2016/17:180 s. 315.

profileringsbaserat beslut om beslutet baseras på övervakning av den enskildes körvanor och bötesbeloppet fastställs utifrån en bedömning av om fortkörningen är en upprepad förseelse.

I samband med att dataskyddsförordningen skulle träda i kraft i maj 2018 uttalade regeringen att Pensionsmyndighetens automatiserade beslut om allmän pension, efterlevandepension och efterlevandestöd är profileringsbaserade beslut.⁴ Regeringen redogjorde inte närmare på vilket sätt dessa beslut innebär profilering, mer än att besluten ”måste anses innebära automatisk behandling av personuppgifter som består i att analysera eller förutsäga en persons ekonomiska situation”. Den så kallade Socialdataskyddsutredningen, som bland annat hade i uppgift att utreda om några regler i socialförsäkringsbalken behövde ändras med anledning av dataskyddsförordningen, kom tvärtemot fram till att nämnda beslut inte innebär profilering.⁵ Som jämförelse kan nämnas att automatiserade beslut om taxering och utbetalning m.m. av skatt inte innebär profilering.⁶

Det har inte närmare redovisats hur regeringen i de senare förarbetsuttalandena har kommit fram till att Pensionsmyndigheten fattar profileringsbaserade beslut inom förmånshandläggningen. För att kunna bedöma om det är fråga om profilering behöver man titta närmare på de automatiserade besluten och vilka faktorer som ligger till grund för besluten.

Skälen för ställningstagandet

När Pensionsmyndigheten fattar ett helautomatiserat beslut som rör en förmån sker det oftast en automatiserad bedömning av en persons personliga egenskaper. Till exempel görs det en bedömning av en pensionärs ekonomiska situation när bostadstillägg omräknas på grund av att tjänstepensionen eller kapitalinkomsten har ändrats. Den automatiserade bedömningen syftar dock inte till att förutsäga någons ekonomiska situation eller att analysera andra personliga egenskaper. Inte heller är syftet att placera någon i en viss kategori eller grupp. Istället fattas de automatiserade besluten utifrån objektiva och förutbestämda faktorer. Den underliggande algoritmen bearbetar endast befintliga uppgifter om exempelvis ålder, civilstånd, bostadskostnad eller pensionsgrundande inkomst. Den tar inte fram nya uppgifter om den enskilde och analyserar inte sannolikheter för att personen i fråga kommer att bete sig på ett visst sätt, till exempel begå bidragsbrott.

Eftersom de automatiserade besluten fattas utifrån objektiva och förutbestämda faktorer och det inte är fråga om att förutsäga eller analysera någons personliga egenskaper är det Pensionsmyndighetens bedömning att myndigheten inte fattar profileringsbaserade beslut inom förmånshandläggningen.

Ställningstagandet innebär att artikel 22.1 i dataskyddsförordningen inte är tillämplig på myndighetens helautomatiserade förmånsbeslut och att det därför saknas specifik reglering kring dessa beslut i dataskyddsförordningen.

⁴ Prop. 2017/18:171 s. 201 f. I sammanhanget kan nämnas att regeringen för ett antal år sedan bedömde att det inom Pensionsmyndighetens verksamhet inte förekom automatiserade beslut som innebar profilering, se prop. 2002/03:135 s. 117.

⁵ SOU 2017:66 s. 418 f.

⁶ Prop. 2017/18:95 s. 97.

2021-10-26

3 (3)
Dok.bet. PID280963
Version 1.0
Dnr/ref. VER 2021-352

Detta rättsliga ställningstagande har beslutats av chefsjuristen Lena Aronsson efter föredragning av juristen Anne Vilval. I den slutliga handläggningen har även enhetschefen Anna Åkesson deltagit.

Beslutet har föregåtts av beredning med produktionsavdelningen och dataskyddsbudet.

Lena Aronsson

Anne Vilval